

Reijolan ja Niittylahden alueen päiväkoti- ja koulujärjestelyt

Lapsivaikutusten arviointi -raportti

Reijolan ja Niittylahden alueen päiväkoti- ja koulujärjestelyjen suunnittelu on meneillään. Hanke vaikuttaa suoraan Niittylahden ja Reijolan lasten ja perheiden arkeen sekä mahdollisesti myös Karhunmäen eteläisen osan lapsiin. Kuntaliiton ohjeiden mukaisesti hankkeista, joilla on suoria tai epäsuoria merkittäviä vaikutuksia lapsiin, on tehtävä lapsivaikutusten arviointi. Lapsivaikutusten arvioinnissa eri toteutusvaihtoehtoja tarkastellaan siitä näkökulmasta, miten lapsen oikeudet kussakin vaihtoehdossa toteutuvat. Raportti ei ota kantaa kumpi toteutusvaihtoehdoista tulisi valita, vaan nostaa esiin vaihtoehtojen mahdollisia vaikutuksia ja esittää, mihin asioihin on hyvä kussakin vaihtoehdossa kiinnittää huomiota. Lapsivaikutusten arviointi on osa laajempaa ennakkovaikutusten arvioinnin kokonaisuutta.

Lapsivaikutusten arviointiaineiston valossa punnittavat toteutusvaihtoehdot

Toteutusvaihtoehto 1: Yksi koulu ja päiväkoti Reijolaan

- Reijolaan 2 tai 3-sarjainen koulu, johon myös Niittylahden oppilaat siirtyvät
- Koulukuljetusten piiriin kaikki Niittylahdenrannan alueella asuvat oppilaat
- Kevyen liikenteen väylä Niittylahdesta Reijolaan
- Huomioitava Karhunmäen Reijolan puoleisen laidan oppilaiden tulo Reijolaan
- Koulun yhteyteen 9 tai 10-osastoinen päiväkoti, korvaa Reijolan päiväkodin ja siirtotilat
- Niittylahden ja Niittylahdenrannan päiväkodit lakkaavat

Toteutusvaihtoehto 2: Kaksi koulua ja kaksi päiväkotiä

- Molemmat koulut lähtökohtaisesti 1-sarjaisia
- Reijolan koulun hankesuunnitelma investointiohjelmassa vuodelle 2023, koulu tavoitteellinen valmistuminen vuonna 2026
- Niittylahden koulun hankesuunnitelma ei ole vielä investointiohjelmassa
- Ei muutosta alueen oppilaiden koulukuljetuksiin
- Niittylahdenrannan päiväkoti lakkaa
- Niittylahden päiväkodin toiminta jatkuu
- Reijolaan tulee pienempi päiväkoti

Lapsivaikutusten arvioinnin tausta-aineisto

Lapsivaikutusten arvioinnin yhteydessä kuultiin Reijolan ja Niittylahden koululaisia, heidän ja varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten huoltajia sekä Reijolan ja Niittylahden päiväkotien ja koulujen henkilöstöä. Huoltajien ja henkilökunnan kyselyissä kysyttiin nimenomaan toteutusvaihtoehtojen lapsivaikutuksista, eikä esimerkiksi vaikutuksista työoloihin.

Koulut oli ohjeistettu pohjustamaan kysely lapsille ikätason mukaisesti ja auttamaan pienimpiä oppilaita vastaamisessa. Oppilailta saatiin yhteensä 301 vastausta, huoltajilta 154 ja henkilökunnalta 12, kun mukana oli tiimien yhteisvastauksia.

Kyselyn vastauksissa toistuivat tietyt teemat ja huolet, joista suurin osa liittyi vaihtoehtoon 1, jossa Niittylahden ja Reijolan alueen varhaiskasvatus ja koulu keskitettäisiin Reijolaan rakentamalla sinne kaikille yhteiset päiväkoti ja alakoulu.

Huolena tuotiin esille

- liian iso kouluyksikkö ja sen tuomat haasteet, kuten virusten leviäminen, melun hallinta, turvattomuuden tunne
- isot ryhmäkoot
- kiusaamisen lisääntyminen
- opetuksen laadun heikkeneminen
- pitkä koulumatka ja kuljetusoppilaiden lisääntyminen
- Niittylahden koulun vapaa-ajanviettomahdollisuuksien loppuminen
- opettajan ja luokan vaihtuminen
- kahden koulun ratkaisun (vaihtoehto 2) osalta huoli siitä, että varustelu jää vaatimattommaksi verrattuna yhteen isompaan kouluun

-

Kyselyistä esille nousseet em. teemat otettiin monialaisen asiantuntijaryhmän työskentelyn rungoksi ja niistä kerättiin lisää tietoa. Aineistoa koottiin erilaisista asiantuntijälähteistä, tutkimuksista ja artikkeleista. Tässä raportissa yhdistyvät kyselyjen kautta saatu kuulemisaineisto ja em. asiantuntija-aineisto.

Arvioinnin tulokset

Vaikutukset fyysiseen terveyteen ja turvallisuuteen

Virusten leviäminen ja suuret ihmismassat

Voidaan olettaa, että kun keskitetään paljon ihmisiä samaan rakennukseen (1. vaihtoehto), riski erilaisten infektioiden leviämiselle kasvaa ja sairastavuus voi lisääntyä sekä koulussa että varhaiskasvatuksessa verrattuna vaihtoehtoon 2.

Oppilaiden kyselyssä toistui vaihtoehdon 1 osalta pelko siitä, että käytävillä liikkuminen, pukemistilanteet ja ruokailu ovat ruuhkaisia tilanteita ja liikkuminen tapahtuu tungoksessa. Sairastavuutta pystytään ehkäisemään paitsi talon sisäisillä toimintatavoilla, joita on harjoiteltu koronavuosina, myös kiinteistön rakenteella. Koulu voidaan suunnitella niin, että se muodostuu monista soluista, jolloin ei liikuta suurissa massoissa (esim. Karsikon koulu).

Sekä lasten että huoltajien kyselyssä nousi esiin lasten turvallisuuden tunne, joka voi olla pienemmissä yksiköissä (vaihtoehto 2) suurempi. Turvallisuuden tunne tulee mm. siitä, että pienessä yksikössä lapsi tuntee kaikki yksikön aikuiset ja näitä on siten helpompi lähestyä vaikeissa tilanteissa.

Vaikutukset psyykkiseen hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin

Kiusaaminen

Joensuun kaupungin koulut osallistuvat kahden vuoden välein kouluterveyskyselyyn. Kouluterveyskysely on valtakunnallinen, laadukkaaksi todettu kysely, jonka avulla kartoitetaan laajasti lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyviä asioita. Yksi seurattava indikaattori on kiusatuksi tuleminen 4. ja 5. luokkalaisten keskuudessa: ”kuinka suuri % vastaajista tulee kiusatuksi kerran tai useamman kerran viikossa”. Yleisesti ollaan siinä uskossa, että kiusaamista esiintyy vähemmän, mitä pienempi kouluyksikkö on kyseessä.

Kouluterveyskyselyn tulokset eivät tue tätä näkemystä. Joensuun suurimmissa alakouluissa kiusaamista kokeneiden prosentuaalinen osuus on joko kaupungin keskiarvon tuntumassa tai sen alle. Näyttää siis siltä, että kiusaamistapausten määrään ei vaikuta niinkään koulun koko, vaan esimerkiksi koulun toimintakulttuuri. (Kouluterveyskysely 2021)

Kaverisuhteet ja suhde opettajaan

Lapsella, joka kuormittuu useista ja uusista vuorovaikutussuhteista, voi olla helpompi aloittaa varhaiskasvatus pienemmästä yksiköstä, jolloin vuorovaikutustilanteita on vähemmän kuin isommassa yksikössä (esim. ulkoilutilanteet tai yhteiset tilaisuudet). Kaikki uudet päiväkodit on rakennettu siten, että jokaisella ryhmällä on oma ”osastonsa”. Ulkoilu-aikoja rytmitetään siten, että kaikki eivät ole samaan aikaan pihalla.

Pienten koulujen (vaihtoehto 2) etu voi olla tiiviin yhteisöllisyyden muodostuminen, joka tukee lapsen itsetuntoa ja hyvinvointia. Toisaalta jos lapsi ei tavalla tai toisella sovi tähän pieneen yhteisöön, suurempi koulu voi tarjota mahdollisuuksia löytää samanhenkistä seuraa ja oman porukan, koska vaihtoehtoisia porukoita on enemmän.

Lasten kuulemisessa nousi esille, että toisaalta lapsista olisi mukavaa, että vaihtoehdossa 1 saisi uusia kavereita ja pääsisi samaan kouluun jo olemassa olevien, mutta tällä hetkellä toista koulua käyvien kavereiden kanssa. Toisaalta toisen koulun oppilaita vähän arasteltiin ja pelättiin, että kiusaaminen lisääntyy. (Lasten ja huoltajien kuuleminen 2022.) Vaihtoehdossa 1 kaksi koulua sulautuisi yhdeksi ja kaksi eri kulttuuria voi törmätä. Lasten vastauksista kuului läpi nämä eri kulttuurit ja jako ”meihin” ja heihin”. Mikäli päädytään vaihtoehtoon 1, tulee yhdistyminen suunnitella ja toteuttaa huolella, ja huolehtia myös seurannasta ja arvioinnista. Eri kulttuurit ja jako voivat jäädä elämään oppilaiden keskuuteen jopa vuosiksi, jos asiaa ei työstetä aktiivisesti. (Samppala & Riihinen 2016.)

Vaihtoehdossa 1 on mahdollista, että osalla oppilaista vaihtuisi opettaja ja myös osa luokkatovereista. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti lapsen kaverisuhteisiin, ja jos suhde omaan opettajaan on ollut hyvä, sen katkeaminen voi tuntua lapsesta vaikealta.

Alakoulun yläluokilla (5.- 6. lk.) on tavoite valmistaa oppilaita yläkoulun aineopettajajärjestelmään, jossa jokaisessa oppiaineessa on oma opettajansa. Tämä toimintakulttuurimuutos on tärkeä harjoitella jo ennen yläkouluun siirtymistä. Tarkoittaa, että 5.- 6. luokilla tavoitteena on lisätä opettajien määrää hallitusti oppilasryhmille jo alakoulun päättövaiheessa. Tämä onnistuu paremmin vaihtoehdossa 1.

Vaikutukset toimeentuloon

Jos perheessä on huoltajia, joista toinen tai molemmat kulkevat töihin käyttäen julkista liikennettä, voi vaihtoehdossa 1 tulla kyseeseen auton hankkiminen perheeseen, jotta lapsi voidaan viedä päiväkotiin. Aiemmin päiväkotiin on voitu kulkea jalkaisin tai pyörällä. Tämä voi vaikuttaa perheen talouteen negatiivisesti. Arviointia tehdessä ei ole tiedossa kuinka montaa perhettä tämän kaltainen tilanne todellisuudessa koskettaa.

Vaihtoehdossa 1 Niittylahden koulun yhteydessä järjestetyt harrastukset siirtyvät Reijolaan, mikä voi lisätä perheillä tarvetta käyttää julkista liikennettä omakustanteisesti, jos kaupunki ei pysty takaamaan koulukuljetusta kotiin harrasteiden jälkeen.

Vaikutukset palvelujen saatavuuteen

Tässä kappaleessa myös palvelun laatuun liittyviä teemoja.

Vaikutukset oppimiseen

Käytännössä kouluverkon harveneminen tarkoittaa koulujen koon kasvua. Koulujen koko on jo kaksi vuosikymmentä ollut kasvussa, joten aiheesta on jo tutkittua tietoa. Osaamiseroista ja opetuksen laadukkuudesta puhutaan paljon kyläkoulujen asemaa perustellessa. Kansallisissa oppimistulosarvioinneissa ei ole nähty suuria oppilaiden välisiä osaamiseroja eroja esimerkiksi AVI-alueiden välillä. Koulun koon sijaan opettajien osaaminen ja kyky hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä sekä valmiudet rakentaa yhteisöllistä toimintakulttuuria ovat avainasemassa. (Nyyssölä & Kumpulainen 2020, s. 45, Rökköläinen ym. 2022, s. 23)

Palvelun laatu

Yksi ison yksikön eduista on laajempi kattaus valinnaisaineita. Isommassa kouluyksikössä on myös yleensä helpompi järjestää oppilashuolto nykyisten normien mukaiseksi. Tämä koskee myös osaltaan varhaiskasvatusta, sillä suuremmassa yksikössä on totuttu erilaisiin lapsiin ja isoissa yksiköissä työskentelee monesti jo valmiiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja mahdollisesti tarjolla pienryhmä erityistä tukea tarvitseville lapsille.

Pienemmän koulun hyvät puolet ovat tutut ja pysyvät opettajat koko lapsen ensimmäisten kouluvuosien ajan. Yksilöllinen opetus ja kohtaaminen ovat helpompia pienessä yhteisössä. Pieni kouluyksikkö ja yhteisö mahdollistaa oppilaan näkemisen ainutlaatuisena yksilönä. Pienten koulujen haasteisiin kuuluu riippuvuus opettajien taidoista ja persoonista varsinkin silloin, kun koulu tai ryhmä on vain yhden opettajan varassa. Pelkästään yhden opettajan didaktiikka ja persoonallisuus voivat olla yksipuolisuudessaan riski, minkä takia lapsilla olisi hyvä saada kokemuksia myös toisenlaisesta opettajasta. Pienen koulujen haavoittuvuutena voidaan pitää myös sitä, että koulujen pedagoginen kehitys liittyy opettajien ammattitaitoon, energiaan ja sitoutumiseen. Henkilökunnan vähyyys saattaa aiheuttaa ristiriitoja henkilösuhteissa, ja jotkut opettajat voivat kokea ammatillista eristyneisyyttä työpaikassaan. (Rökköläinen ym. 2022, s.23, 138.)

Suuremmassa yksikössä henkilöstön koulutusta voidaan hyödyntää monipuolisemmin; esim. opettajat voivat opettaa erityisesti niitä oppiaineita, jotka ovat hänen vahvuuksiaan. Suuremmassa yksikössä opettajilla ja ohjaajilla on myös enemmän kollegoja, joiden kanssa voi hyödyntää ammatillista osaamista esim. yhteis- ja tiimiopettajuus. Sama pätee varhaiskasvatuksen henkilökuntaan.

Varhaiskasvatuksessa vaihtoehdossa 1 esitetty suurempi yksikkö mahdollistaa paremmin työntekijöiden siirtämisen ryhmästä toiseen joustavasti tarpeen vaatiessa. Tällöin ei jouduta käyttämään lapsille vieraita sijaisia, vaan tuttuja oman talon työntekijöitä, jotka tuntevat jo talon tavat ja mahdollisesti toisen ryhmän lapset. Työntekijöiden vaihtuvuus ja uusien työntekijöiden tulo ryhmään aiheuttaa usein myös muutoksia suunniteltuun toimintaan (esim. retket, leipominen jne.), kun uusi työntekijä ei tunne lapsia ja heidän tarpeitaan. Perehdyttämisestä säästynyt aika siirtyy suoraan lasten hyväksi.

Varhaiskasvatuksen osalta ei voida sanoa, että varhaiskasvatuksen laatu olisi isommassa tai pienemmässä yksikössä parempaa, koska laatu syntyy vuorovaikutuksesta eli työntekijän ja lapsen kohtaamisesta, työntekijän ja työntekijän kohtaamisesta, esihenkilön ja työntekijän kohtaamisesta sekä työntekijän ja huoltajien välisestä kohtaamisesta ja liittyy siten työntekijän ammattitaitoon eli siihen, kuinka lämmintä tämä vuorovaikutus on, tunnistaako työntekijä esimerkiksi lapsen tai huoltajan tarpeet (herkkyys), pysähtyykö työntekijä kuuntelemaan toista jne. Varhaiskasvatusta toteutetaan ryhmässä, jossa on oltava kolme

kasvatusvastuullista aikuista. Yhdessä ryhmässä lapsia voi olla enintään 21 yli 3-vuotiasta tai 12 alle 3-vuotiasta.

Ryhmäkoot

Lasten ja huoltajien kyselyissä nousi esiin huoli, että vaihtoehdossa 1 ryhmäkoot kasvavat suuremman yksikön myötä. Oppilasryhmän koko ei määräydy koulun koon mukaan, vaan ikäluokan oppilasmäärä koulussa vaikuttaa luokan ryhmäkokoon. Pienessä koulussa iso ikäluokka voi aiheuttaa suuren opetusryhmän, koska on vain yksi opetusryhmä yhdelle ikäluokalle. Suuressa koulussa ikäluokkien vaihtelu pystytään paremmin tasaamaan ja opetusryhmät saadaan mielekkään kokoisiksi.

Erityislapsset ja heidän palvelunsa

Suurempi oppilasmäärä voi olla erityislapsille (esim. aistilyherkkyydet) hankala. Tähän pystytään vaikuttamaan hyvällä suunnittelulla ja akustisilla ratkaisuilla sekä porrastamalla mm. ruokailua.

Suuremmassa koulussa oppilashuollonpalveluiden henkilöstön läsnäolopäiviä on enemmän kuin kahdessa pienemmässä koulussa. Kuraattori, psykologi ja kouluterveydenhoitaja ovat suuremmassa koulussa useampana päivänä kaikkien oppilaiden saatavilla kuin pienemmässä koulussa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9§ mukaan yhdellä kuraattorilla saa olla enintään 670 oppilasta ja yhdellä psykologilla enintään 780 oppilasta. Lisäksi perusopetuksessa yhdellä kouluterveydenhoitajalla saa sosiaali- ja terveysministeriön suositusten mukaan olla enintään 460 oppilasta ja yhdellä koululääkärillä enintään 2100 oppilasta.

Oppilasmäärän perusteella kouluille määrittyvä erityisopetusresurssi antaa suuremmalle koululle mahdollisuuden järjestää kohdistetumpia erityisopetusmuotoja, kuten tiimiluokkia. Tällöin myös opetushenkilöstön koulujenväläinen siirtyminen on vähäisempää (yhteiset erityisopettajat).

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Aamu- ja iltapäivätoiminta ei ole lakisääteistä toimintaa eikä subjektiivinen oikeus, vaan sitä toteutetaan Joensuussa talousarvion mahdollistamassa laajuudessa. Suuremmassa yksikössä toiminta on vankemmalla pohjalla kuin kahdessa pienessä yksikössä, koska toimintaa ei liian pienellä oppilasmäärällä voida toteuttaa.

Vaikutukset elinympäristöön

Jos päädytään vaihtoehtoon 1, rakennetaan isommat kiinteistöt ja lasten määrä on suurempi. Suurempien yksiköiden rakentamisessa korostuu kiinteistöjen ja sen myötä oppimisympäristöjen hyvä ja huolellinen suunnittelu. Esimerkiksi Nepe ja uusi Karsikon koulu ovat isoja kouluja, mutta suunniteltu niin, että koulu koostuu monista soluista, jossa on esim. 1-2, 3-4, 5-6 luokat omissa soluissaan, jolloin ei liikuta suurissa massoissa ja opiskelurauha varmistetaan. Isommat koulut tuovat mukanaan mahdollisuuksia: iso sali, tilojen monimuotoisuus, palveluiden monimuotoisuus (esim. kirjasto samassa yhteydessä). Tämä pätee myös varhaiskasvatukseen; isommalla yksiköllä on käytössään usein monipuolisemmat tilat kuin pienellä yksiköllä. Vaihtoehdossa 1 liikenteen määrä Reijolassa tulee todennäköisesti lisääntymään ja tämä voi vaikuttaa lasten elinympäristön turvallisuutta heikentävästi. Liikennesuunnittelu vaatii hyvää valmistelua, jotta saattoliikenne saadaan jouhevaksi ja lasten kulkureitit turvallisiksi.

Reijolan joka tapauksessa rakentuvan uuden koulun on ajateltu sijoittuvan yhteisötalon välittömään läheisyyteen, joka mahdollistaa sijaintiin palvelujen keskittymän. Koulun, kirjaston ja nuorisotilan sisältävä kokonaisuus tarjoaa enemmän mahdollisuuksia tilojen käytön ja toimintojen monipuolisuudelle verrattuna

nykytilaan, vaihtoehdon 1 toteutuessa myös Niittylahden lapsille. Mikäli päädytään vaihtoehtoon 1, Niittylahden koulun ympäristö todennäköisesti hiljenee ja ajan myötä pihan käyttö lähileikkipaikkana vähenee, jos tilalle ei tule muita toimintoja. Tämä voi vaikuttaa negatiivisesti Niittylahden alueen lasten ja perheiden vapaa-ajanvieton mahdollisuuksiin.

Huoltajien ja kasvatushenkilöstön kuulemisesta tuli esille luonnon läheisyys Niittylahden alueen vahvuutena ja luontopedagogiikan hyödyntäminen opetuksessa. Huolena oli, että mikäli päädytään vaihtoehtoon 1, tämä vähenee. Luonnossa oleilun vaikutukset sekä fyysiseen että psyykkiseen hyvinvointiin ovat kiistatta positiivisia.

Vaikutukset kulkuyhteyksiin ja liikkumiseen

Arkiliikunta

Vaihtoehdossa 1 suurempi osa oppilaista tulee koulukuljetuksen piiriin verrattuna vaihtoehtoon 2. Koulukuljetuksen piiriin tulevalla lapsella, joka on aiemmin kulkenut matkansa jalan tai pyörällä, arkiliikunnan kokonaismäärä voi laskea.

Fyysisesti aktiivisella, päivittäin toistuvalla koulumatkaliikunnalla on positiivisia hyötyjä oppilaiden terveyteen ja koulumatkojen kävely ja pyöräily lapsuudessa ennustavat fyysisesti aktiivista elämäntapaa myöhemmin elämässä. Istumisen määrää oppilaan koulupäivän aikana voidaan vähentää työskentelemällä välillä seisten. Oppilaiden seisomaan nouseminen ja liikkuminen oppitunneilla lisääntyy, kun käytetään oppilaita aktivoivia toiminnallisia työtapoja ja opetusmenetelmiä. (Tammelin ym. 2014.) Valtakunnallisen Liikkuva koulu – tutkimuksen mukaan lähes kaikki oppilaat ilmoittivat kulkevansa koulumatkan fyysisesti aktiivisesti, kun koulumatkan pituus oli alle kilometrin. Matkan lisääntyessä 1-3 kilometriin alakoululaisista kolmasosa kulki matkan moottoriajoneuvon kyydissä. Jos koulumatkan pituus oli 3–5 kilometriä 4.-6. -luokkalaisista oppilaista 73 % kulki matkan moottoriajoneuvon kyydissä. Tätä vaikutusarviointia tehdessä ei ole tietoa siitä, vastaako Niittylahden alueen oppilaiden kulkeminen em. lukuja. Joensuun kaupunki järjestää maksuttoman kuljetuksen kaupungin peruskoulujen luokkien E–2 oppilaille sekä varhaiskasvatusyksiköiden esioppilaille, kun matkan pituus ylittää 3 km ja luokkien 3–9 oppilaille, kun koulumatkan pituus ylittää 5 km.

Liikenneturvallisuus

Mikäli päädytään 1. vaihtoehtoon, liikennemäärä Reijolassa lisääntynee. Jalan ja pyörällä kulkevien turvallisuus on huomioitava saattoliikennettä suunniteltaessa erityisen huolellisesti. Lisäksi Niittylahden suunnalta tulevien oppilaiden mahdollisuudet käyttää kevyenliikenteenväylää on selvitettävä. Kevään aikana tehdään erillinen selvitys liikennesuunnitteluun liittyen ja sen tulokset ovat saatavilla syksyyn 2023 mennessä.

Vaikutukset yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja sukupuoleen

Opiskeluhuollon palvelujen, oppimisympäristön moninaisuuden ja valinnaisaineiden määrän osalta yhdenvertaisuus kasvaisi vaihtoehdossa 1, kun kyseessä on suurempi yksikkö. Toisaalta vaihtoehdossa 1 osan lapsista siirtyminen koulukuljetusten piiriin voi vähentää lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia esimerkiksi osallistua koulun jälkeisiin harrastuksiin.

Tilojen varustelu

Huoltajien kyselyssä tuli esille huoli, että kahden koulun vaihtoehdossa (2) varustelu voi jäädä niukemmaksi taloudellisista syistä. Perusvarustelu kouluissa ei kuitenkaan juuri poikkea toisistaan, samat hankinnat joudutaan tekemään opetuksen kannalta. Toisaalta isossa koulussa isompi sali voi mahdollista enemmän. Se voi olla varustellumpi, koska siellä on paljon iltakäyttöä, jolloin isoon saliin hankitaan ns. yhteiskäyttö varusteita, joista oppilaat hyötyvät. Samoin aulatilat kasvavat ja niiden moninaiskäyttö helpottuu ja kalustaminen voi olla monimuotoisempaa kun tilaa on enemmän.

Vaikutukset mielekkääseen vapaa-ajanviettoon

Vapaa-aika ja kaverit

Vaihtoehdossa 1 koulukuljetusta käyttävien lasten osuus kasvaa.

Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten oikeuksia kouluverkon muutoksissa arvioineen julkaisun (Räkköläinen ym. 2022, 141-142) mukaan oppilaat kokivat koulukuljetuksen piiriin siirtymisen rajoittavan heidän arkeaan ja liikkumisen mahdollisuuksia yleensä. Koulukuljetusmatka oli toisaalta oppilaiden mielestä omaa tilaa ja mahdollisuus viettää aikaa ystävien seurassa. Merkittävä osa Reijolan ja Niittylahden alueen lasten ja huoltajien kyselyyn osallistuneista piti koulumatkan pidentymistä vaihtoehdossa 1. huonona asiana. Koulukuljetuksen piirissä olevien oppilaiden voi olla hankalampi osallistua koulupäivän jälkeen tarjottaviin harrastuksiin. Koulukuljetuksen piiriin siirtyminen ei automaattisesti merkitse sitä, että osallistuminen olisi mahdotonta. Joensuun Harrastamisen Suomen mallissa on tehty onnistuneita kokeiluja niin, että lasten on mahdollista kulkea harrastuksen jälkeen kotiin koulukyydityksellä. On myös huomioitava seikka, että suurella osalla huoltajista on työpaikka kaupungin suunnassa, jolloin matka työpaikalta kotiin voi mahdollistaa usealle perheelle myös kyydin harrastuksista kotiin.

Lähiliikunta

Joensuun kaupunki ylläpitää ulkoliikunnan olosuhteita ensisijaisesti koulujen käyttöön. Tällöin on vaarana, että 1. vaihtoehdossa lähiliikuntapaikka menetetään Niittylahdessa. Muiden kuin koulujen välittömässä läheisyydessä olevien ulkoliikunnan olosuhteiden ylläpitoon vaikuttavat olemassa olevien resurssien lisäksi myös se, löytyykö alueelta muita toimijoita (esim. kolmas sektori), jotka voivat osallistua paikkojen ylläpitoon.

Vaikutukset elinvoimaan

Huoltajien ja henkilöstön kyselyissä on tullut esiin huoli Niittylahden alueen elinvoimaisuuden hiipumisesta, jos päädytään vaihtoehtoon 1, jossa Niittylahden koulu lakkautetaan. Tämä ei ole suoraan lapsivaikutusten arvioinnissa käsiteltävä teema, mutta nostetaan esille, koska tuli esille toistuvasti huoltajien kannanotoissa. Kyselyihin vastanneiden huolena on alueen asuntojen arvon aleneminen ja tasapainoisen kaupunkirakenteen heikentyminen, jos asuminen keskittyy palvelujen perässä taajamakeskittymiin. Vaikutukset alueen elinvoimaan tulisi vastaajien mukaan selvittää tarkemmin. Osa huoltajista ja henkilöstöstä ehdotti kolmatta ratkaisuvaihtoehtoa, jossa Niittylahti säilyttäisi oman koulunsa, mutta se rakennettaisiin Niittylahdenrantaan.

Lapsivaikutusten arvioinnin johtopäätökset

Oikeus laadukkaaseen opetukseen, kohtuullisiin ja turvallisiin koulumatkoihin, kieleen, oppimisen tukeen ja oppilaan ohjauksen palveluihin sekä turvallisiin ja terveellisiin koulutiloihin ovat keskeisiä lapsen sivistyksellisiä oikeuksia. Kodin ja koulun yhteistyö, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä mielekäs

harrastustoiminta kuuluvat myös sivistyksellisten oikeuksien piiriin. Sosiaaliset oikeudet kattavat sisälleen esimerkiksi oppilaan oikeuden saada oppilashuollon palveluja, kuten kouluterveydenhuollon palveluja ja kuraattori- ja psykologipalveluja. Sivistykselliset ja sosiaaliset oikeudet ovat keskeisessä roolissa, kun käsitellään kouluverkon muutokseen liittyviä asioita. ”Oppilaan edun”, eli lapsen edun määrittäminen erilaisissa päätöksissä ei ole yksiselitteistä. Olosuhteita vaikeuttaa usein se, että lapsen etu voi olla intressiristiriidassa muiden etujen kanssa. Vastassa voi olla myös toisen lapsen tai toisten lapsien etu. Myös eri alueilla asuvien lasten ja perheiden välille syntyy vastaavanlaisia ristiriitoja lapsen edun kannalta. Koulutuksen laatua tasa-arvon kannalta arvioitaessa tulee ottaa huomioon esimerkiksi se, onko opetusta saatavilla turvallisen matkan päässä kodista tai muusta asuinpaikasta, onko opiskelun ja opettamisen edellyttämät tilat terveelliset, turvalliset ja tarkoituksenmukaiset, onko kaikilla opiskelijoilla yhdenvertaiset mahdollisuudet valinnaisuuteen ja vastaako oppilashuolto opiskelijoiden tarpeita? Osa näistä laatuksiteereistä saattaa täytyä isossa koulussa, osa (pienemmässä) kyläkoulussa. (Räkkönen ym. 2022, s. 23-24, 30, 137.)

Seuraavissa kohdissa on kiteytetty lomakkeella esiin tuotuja vaikutuksia:

- Sairastavuus voi lisääntyä sekä koulussa että varhaiskasvatuksessa
- Kiusaamistapausten määrään ei vaikuta niinkään koulun koko, vaan jotkin muut seikat, kuten koulun toimintakulttuuri.
- Pienen koulun etu voi olla tiiviin yhteisöllisyyden muodostuminen ja lasten turvallisuuden tunne, mutta suurempi koulu voi tarjota mahdollisuuksia löytää samanhenkistä seuraa. Aremman lapsen voi olla helpompi aloittaa varhaiskasvatus pienemmästä yksiköstä.
- Osa oppilaista tuntui arastelevan ja pelkäävän toisen koulun oppilaita, osasta olisi mukavaa, jos saisi uusia kavereita ja pääsisi samaan kouluun jo olemassa olevien, mutta tällä hetkellä toista koulua käyvien kavereiden kanssa.
- Kansallisissa oppimistulosarvioinneissa ei ole nähty suuria oppilaiden välisiä osaamiseroja eroja isojen ja pienten koulujen välillä.
- Yksi isomman yksikön eduista on laajempi kattaus valinnaisaineista. Isommassa varhaiskasvatus- ja kouluyksikössä voi olla helpompi järjestää oppilashuolto ja erityinen tuki lapsille.
- Pienessä yhteisössä yksilöllinen opetus ja kohtaaminen voi olla helpompaa. Pienten yhteisöjen haaste on riippuvuus opettajien taidoista ja persoonista varsinkin silloin, kun ryhmä on vain yhden opettajan varassa.
- Varhaiskasvatuksessa suurempi yksikkö mahdollistaa paremmin työntekijöiden siirtämisen ryhmästä toiseen joustavasti tarpeen vaatiessa, jolloin ei jouduta käyttämään lapsille vieraita sijaisia.
- Varhaiskasvatuksen laatu ei riipu yksikön koosta, koska laatu syntyy kohtaamisista ja työntekijän ammattitaidosta.
- Oppilasryhmän koko ei määräydy koulun koon mukaan, vaan ikäluokan oppilasmäärästä.
- Isojen yksiköiden etu on tilojen monipuolisempi ja joustavampi käyttö.
- Sellaisilla lapsilla, jotka ovat tähän saakka kulkeneet koulumatkan jalan tai pyörällä ja siirtyisivät koulukuljetuksen piiriin, arkiliikunta todennäköisesti vähenee.
- Oppilashuollon palvelujen saatavuuden, oppimisympäristön moninaisuuden ja valinnaisainemahdollisuuksien osalta yhdenvertaisuus kasvaa yhteen yksikköön siirryttäessä, mutta osan lapsista siirtyminen koulukuljetusten piiriin voi vähentää lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia esim. osallistua koulun jälkeisiin harrastuksiin.
- Oppilaat voivat kokea koulukuljetuksen piiriin siirtymisen rajoittavan heidän arkeaan. Koulukuljetusmatka voi toisaalta olla oppilaiden mielestä omaa tilaa ja mahdollisuus viettää aikaa ystävien seurassa.
- Koulukuljetuksessa olevien oppilaiden voi olla hankalampi osallistua tarjottuihin harrastusmahdollisuuksiin koulun jälkeen.

- Vaihtoehdossa 1 on vaarana, että lähiliikuntapaikka menetetään Niittylahdessa

Vaihtoehto 1:

Jos päädytään yhteen kouluun ja yhteen päiväkotiin, jotka sijoittuvat Reijolaan, on erityisesti otettava huomioon

- lisääntyvän saattoliikenteen hyvä suunnittelu
- tilojen suunnittelussa esim. osastointi ja akustiikka, jotta sairastavuus ei merkittävästi lisääny, lasten turvallisuuden tunne säilyy ja meluhaitat ovat mahdollisimman vähäiset
- sisätilojen ja pihan suunnittelussa lasten omaehtoisen liikkumisen mahdollistaminen
- uuden koulun ja päiväkodin yhteisölliseen toimintakulttuuriin panostaminen (kiusaamisen ehkäiseminen, uusien kaverisuhteiden tukeminen, työhyvinvointi, osaamisen jakaminen)
- Harrastamisen Suomen mallin edelleen kehittäminen, jotta koulukuljetusoppilaat voivat osallistua koulun jälkeisiin harrastuksiin
- uuteen kouluun siirtyvien oppilaiden ja henkilökunnan huolellinen valmistelu etukäteen
- on selvitettävä, löytyykö toimijoita, jotka voivat osallistua Niittylahden lähiliikuntapaikan ylläpitoon, jotta se säilyisi

Vaihtoehto 2:

Jos päädytään kahteen kouluun ja päiväkotiin, on erityisesti otettava huomioon

- resursointi (oppilashuolto, henkilöstön poissaolot)
- kasvattajahenkilöstön säännöllisen koulutuksen mahdollistaminen osaamisen monipuolisuuden varmistamiseksi
- erilaisuutta sallivan yhteisön varmistaminen
- isompien oppilaiden valmistaminen yläkoulussa vaihtuviin opettajiin ajoissa

LÄHTEET:

Nyysölä, Kari; Kumpulainen, Timo. Perusopetuksen ja kouluverkon tulevaisuuden näkymiä. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2020:25.

Räkköläinen, Mari; Laimi, Tanja; Åkerlund, Carola; Iivonen, Esa; Kiilakoski, Tomi; Rannanpää, Sari; Salminen, Jari 2022. Maaseutu- ja saaristoalueilla asuvien lasten sivistyksellisten ja sosiaalisten oikeuksien toteutuminen kouluverkon muutoksissa ja muutosten vaikutukset elinvoimaan. KARVI:n julkaisuja 29:2022

Samppala, Kristiina & Räihä, Pekka 2016. Yhdessä mutta erillään - kahden erilaisen koulun yhdistyminen oppilaiden ja opettajien kokemana, <https://journal.fi/kasvatusjakaika/article/download/68694/30104/84657> . Haettu 5.5.2023.

Tammelin, T.; Aira, A.; Kulmala, J.; Kallio, J.; Kantomaa, M. & Valtonen, M. 2014. Liikkuuko lapsesi tarpeeksi. Potilaan Lääkärilehti. <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/artikkelit/liikkuuko-lapsesi-tarpeeksi/> Haettu 16.1.2023

Kouluterveyskysely 2021.

Joensuun kaupungin monialainen asiantuntijaryhmä 12/2022.*

Reijolan ja Niittylahden koulujen lasten kuuleminen 2022.

Reijolan ja Niittylahden koulujen ja Reijolan päiväkotien huoltajien kuuleminen 2022.

Reijolan ja Niittylahden koulujen ja päiväkotien kasvattajahenkilöstön kuuleminen 2022.

Kaupungin kirjaamoon saapuneet kannanotot 2022.

*Joensuun kaupungin monialaisen asiantuntijaryhmän kokoonpano:

Hilkka Mäkinen, koordinaattori

Heini Lehikoinen, hyvinvointi- ja osallisuuspäällikkö

Juha Hakkarainen, tukipalvelupäällikkö

Katja Pussinen, palvelupäällikkö

Irja Seppänen, varhaiskasvatusjohtaja

Anu Korhonen, liikuntasuunnittelija

Annu Jantunen, nuorisotyön koordinaattori

Jukka-Pekka Mattila, suunnittelija

Teemu Airaksinen, suunnittelija

Maija Salo-Vartiainen, rehtori

Jani Kaasinen, kehittämisjohtaja

Riitta Huurinainen, hyvinvointijohtaja